

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra historie

Filip Harviš

Napoleon v britské historiografii 19. a 20. století

Obraz a vnímání Napoleona v britské romantické historiografii

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Radmila Švaříčková Slabáková, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 2. května 2014

Podpis: .....

Filip Harviš

Na tomto místě bych rád poděkoval Doc. Mgr. Radmile Švaříčkové Slabákové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a odborné vedení práce. Dále bych rád poděkoval všem, kteří mě při psaní této práce podporovali.

Obsah

Úvod.....	5
1.Nástin směřování britské politiky mezi léty 1789 - 1815.....	8
2.Obraz Napoleona v britské romantické historiografii.....	10
2.1. Obraz Napoleona v Británii během let jeho vlády	10
2.2. Obraz Napoleona v dílech britských romantických autorů.....	14
3. Zobrazování Napoleona v britské romantické historiografii.....	27
4.Obraz Napoleona v pamětech Britů ze Svaté Heleny	29
Závěr.....	32
Seznam pramenů a literatury	35
Resume.....	38

Úvod

Pieter Geyl ve své knize *Napoleon: For and Against* (1949) vyjádřil myšlenku, že debata o Napoleonovi nikdy neskončí. Autor poukazuje na existenci mnoha pohledů, z nichž každý nahlíží na osobu Napoleona jinak a nějaký širší názorový konsenzus se zdá být v nedohlednu.

„Britové, od nichž by člověk čekal, že uprostřed všeobecného rozruchu obnoví zdravý rozum, rovnováhu a úctu k pravdě, udělali pravý opak...“ Věta, kterou ve své knize napsal jistý Paul Johnson, stojí opravu za prozkoumání. Stejně jako autor, by člověk bez znalosti problematiky nečekal, že v Británii se zformuje velká část Napoleonova literárního odkazu.

Napoleon Bonaparte i necelých dvě stě let po své smrti vzbuzuje v celosvětových odborných kruzích velké vášně. O různých aspektech jeho života již bylo napsáno tisíce knih s různým zaměřením i závěrem. Tato práce nemá ambice pokrýt všechna tato díla. Práce se zabývá britskou romantickou historiografií týkající se osoby francouzského císaře Napoleona I. a obrazem, který vytvořila. Také tím jak Napoleona vnímali samotní autoři. Vzhledem k rozsáhlosti tohoto tématu se práce soustředí pouze na opravdu stěžejní díla, která určovala a formovala směr britské historiografie té doby. Britský pohled je o to zajímavější, protože to byla právě Británie, kdo byl po více než desítku let hnacím motorem protifrancouzských koalicí. Díky své finanční podpoře se nakonec stala klíčovým prvkem v Napoleonově konečné porážce. Ten se nakonec ocitl v jejím zajetí a dožil svůj život pod patronací země, proti které mnoho let usilovně bojoval. Británie se z tohoto boje ještě několik desítek let hospodářsky vzpamatovávala.

Práce sice nese název *Napoleon* v britské historiografii 19. a 20. století. Nakonec jsem se však rozhodl kvůli šíři a těžké uchopitelnosti tématu omezit sledované období na první polovinu devatenáctého století.

V první kapitole této práce se snažím lehce nastínit britskou politiku za Napoleonských válek. Jaký byl její vztah k Evropě, potažmo k Francii během revoluce a Napoleonských válek. Které osobnosti a jaké myšlenky stály za diskursem britské politiky té doby. Ve druhé kapitole se zabývám obrazem Napoleona během

jeho vlády, tak jak ho vytvořily místní noviny a karikaturisté. Jak se šířily tyto obrazy mezi ngramotné lidi? Dále se v této kapitole zmiňuji o vztahu britské opozice k Napoleonovi a uvádím její čelní představitele.

Třetí kapitola této práce je zaměřena na vnímání Napoleona britskými romantickými autory. Jako první jsem se rozhodl zaměřit na básníky. Mezi těmi jsem si vybral Williama Wordswortha, Roberta Southeyeho, Samuela Taylora Coleridge, Waltera Savage Landora a Gordona Byrona. Zabývám se jejich veřejným i soukromým pohledem na Napoleona. To znamená tím, jak ho prezentovali ve svých dílech a jak ho vnímali i oni sami ve svých dopisech. Důležité kritérium, na které jsem se zaměřil, pro mě bylo, jestli jejich názory byly stále konstantní, nebo se měnily. Byla potom případná změna důsledkem Napoleonovy politiky nebo byla způsobena něčím jiným? U Wordswortha, Coleridge a Southeye jsem měl k dispozici i část jejich korespondence, tudíž jsem si mohl udělat obrázek i o jejich soukromých názorech. U Landora jsem se bohužel dostal jen k dopisům, které mu adresovali výše jmenovaní. V kapitole se věnuji i Walteru Scottovi, protože jeho dílo o Napoleonovi bylo ve své době čteno opravdu v masivní míře a on sám je jeden z největších britských autorů té doby. Williama Hazlitta jsem se rozhodl zařadit protože vytvořil práci, která je dnes hojně kritizovaná a zajímá mě jeho pohled na Napoleona. Další dva autoři, kterým se tato kapitola věnuje, jsou Gordon Byron a Thomas Carlyle. Gordon Byron je znám jako Napoleonův obdivovatel. Proto jsem se rozhodl pro prozkoumání jeho pohledů. Thomase Carlyla jsem zvolil pro časový odstup, který od doby francouzského císaře má a také proto, že jeho dílo je dnes některými historiky považováno za jedno ze stěžejních pro Napoleonův literární odkaz. Speciálně u osoby Thomase Carlyla mě zajímá, jestli ve své práci vycházel ve velké míře z již napsaných děl nebo zvolil vlastní koncepci.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřil na to, jak byl Napoleon výše zmíněnými autory vyobrazován. Byl pro ně člověkem? Méně, či více než člověk? Tyto otázky bych chtěl zodpovědět

Práce je ukončená kapitolou zaměřenou na Napoleonův obraz autorů, písících paměti ze Svaté Heleny. Vytvořili stejný obraz jako romanopisci, kteří pohlíželi na Napoleona z pohledu třetí osoby? Paměti, které jsem se rozhodl při psaní této části

využit, byly napsány Frederickem Maitlandem, Georgem Cockburnem, Barrym Edwardem O'Mearou, Hudsonem Lowem a Betsy Balcombovou.

Pokud jde o dnešní literaturu věnující se britské historiografii zkoumaného období, musím bohužel konstatovat, že té české je velmi málo. Nakonec se mi jako nejvhodnější zdál článek Jana Hanuše o interpretaci Thomase Carlyla. Musel jsem se tedy spolehnout pouze na anglicky psané zdroje. Těch je naštěstí daleko větší množství. Velmi mi pomohla práce Stuarta Semmela k pochopení britské novinové propagandy. S pochopením interpretace autorů jsem využil hlavně práce Simona Bainbridge, Geoffrey Ellise a John Clubbea. Cílem této práce není hodnotit osobu císaře Napoleona ani jeho politické kroky. Práce se také nesnaží hodnotit či vyvracet interpretace jednotlivých autorů. Práce zkoumá to, jak viděli Napoleona britští romantičtí autoři během jeho života a těsně po jeho smrti.

Práce se snaží o rozbor vybraných prací v rozmezí zhruba padesáti let, přičemž se snaží zodpovědět zadané otázky.

- Jaké fungovala propaganda v Británii?
- Vnímání Napoleona dobovými autory
- Zobrazování Napoleona v jejich dílech
- Byl jejich pohled po celou dobu tvorby konstantní?

Vzhledem k tomu, že drtivá většina pramenů a literatury byla napsána v anglickém jazyce, za všechny překlady přijímám jako jejich autor veškerou zodpovědnost.

1.Nástin směřování britské politiky mezi léty 1789 - 1815

Počátek Francouzské revoluce v roce 1789 logicky přetrhal jakoukoliv snahu Británie o užší spolupráci s evropským kontinentem. Radikalismus definující francouzskou revoluci byl naprostým opakem ke konzervativním hodnotám Britů. Na druhou stranu však i v Británii měla revoluce na svém počátku příznivce. Ti se nacházeli v celé šíři společenského spektra, tzn. mezi šlechtou, střední třídou i lidem. Až po mnoha krvavých revolučních dnech a popravě krále se jejich prvotní nadšení vytratilo. Stále ovšem zůstávala hrstka lidí, zejména mezi intelektuály, která nevěřila líčení britské vlády o podmínkách ve Francii.¹ Ač byl v Británii duální² politický systém, mezi léty 1783 – 1830 vládly pouze vlády toryů.³

Politický diskurs, který před tímto rokem pomalu směřoval k jakési formě užší spolupráce, byl na dlouhou dobu nahrazen politickým izolacionalismem omezeným pouze na ekonomickou spolupráci⁴, popřípadě logistickou⁵ spolupráci s protifrancouzskými nepřáteli na kontinentu. Ani s nástupem Napoleona k moci se britská nedůvěra k Francii nezlomila. Až v roce 1802, chvíli po porážce druhé protifrancouzské koalice, byl v Amiens uzavřen mezi Británií a Francií mír. Z dnešního pohledu se však nedá mluvit o míru, ale spíše o příměří, protože válka znovu vypukla následujícího roku. Ostrovní země stála již poněkolkáté ve své historii na pokraji invaze. Za kanálem se opět formoval britský nepřítel a chystal se jej překročit. Invaze se nakonec neuskutečnila po porážkách francouzského vojska u Cape Finistre a Trafalgaru. Mezi léty 1805 – 1807 Británie stále finančně podporovala protifrancouzské koalice, ale aktivně se bojů neúčastnila. V důsledku izolacionalismu vůči kontinentu se začalo proměňovat i domácí kulturní zázemí.

---

¹ Smith, W.H.C: *L'historiographie anglaise et Napoleon Ier*. Práce z roku 1969 dostupná online na http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/jds_0021-8103_1969_num_2_1_1198 (9.4.2014)

² Dvě strany, které zasedaly v dolní komoře parlamentu byli Toryové a Whigové. Z Toryů se později vyvinula konzervativní strana, z Whigů Liberální strana.

³ Jedinou výjimku tvořila koaliční vláda z let 1806/1807, která zkrachovala po neúspěšných mírových jednáních s Francií.

⁴ Nešlo o ekonomickou spolupráci s Francií.

⁵ Jako příklad můžeme uvést obléhání Toulonu v roce 1792, kde anglická vojska zajistila logistickou podporu z moře.

Místo navazování na kontinentální tradice se objevila recepce starých kulturních tradic anglosaských.

V roce 1806 vyhlásil Napoleon takzvanou kontinentální blokádu, která zakazovala evropským státům obchodovat s Británií. Chtěl docílit toho, aby ekonomicky oslabil nepřítele do té míry, aby nebyl schopen podporovat protifrancouzské koalice. Blokádu však mnoho zemí vzhledem k vlastní ekonomické závislosti na Británii nedodržovalo a její účinek tedy nebyl pro ostrovní zemi tak devastující, jak Napoleon čekal.

Británie začala hrát aktivnější roli v kontinentálním konfliktu po Napoleonově vpádu do Portugalska v roce 1808. Na pyrenejském poloostrově se poté po dalších šest let angažovala v boji, při kterém pomalu vytlačovala francouzské jednotky zpátky do své země. V roce 1812 se stal ministerským předsedou Velké Británie Lord Liverpool (1770 – 1828), zatímco Lord Castelreagh (1769 – 1822) nastoupil do funkce ministra zahraničí. Byl to právě Castelreagh, který se snažil o větší zapojení Británie do evropské politiky – ovšem pouze do té míry, aby chránila své zájmy a kontrolovala, aby se žádný z kontinentálních států nestal nepřiměřeně silným. Napoleon byl v roce 1814 poprvé poražen a internován na ostrově Elba. Odtud však na počátku roku 1815 uprchl a nakonec byl armádami Britů a Prusů poražen v bitvě u Waterloo. Poté se vzdal do britských rukou a byl poslán do doživotního vyhnanství uprostřed Atlantiku na ostrově Svatá Helena.

Britská snaha zničit Napoleona za každou cenu měla ovšem i pár nežádoucích dopadů. Kvůli obrovskému finančnímu přepětí nedokázala Británie využít naplno první fázi průmyslové revoluce a ještě se zadlužila tak, že i čtyřicet let po Waterloo byla stále v minusových položkách.⁶ Rozhodnutí nevyhlásit svou finanční situaci na poražené Francii se však nakonec ukázalo jako velmi pragmatické. Britové sice její postavení velmi oslabili, ale jen do té míry, aby stále dokázala vzdorovat ostatním zemím na kontinentu. Castelreagh se tedy těší díky své politice kladnému hodnocení a je jako jeden z mála britských činníků devatenáctého století označován za proevropského politika.

---

⁶ Johnson, Paul: *Dějiny anglického národa*. Praha 2002, str. 202 – str. 204.

2.Obraz Napoleona v britské romantické historiografii

2.1. Obraz Napoleona v Británii během let jeho vlády

Vzhledem k tomu, že revoluce i Napoleon byli v Británii vnímáni jako nepřátelé, je logické, že většinové veřejné mínění v Británii bylo značně protifrancouzsky orientované. V dnešní době jsme zvyklí na obrovskou sílu médií, která nám předkládají obrazy událostí zbarvené podle aktuálního politického kurzu. Za Napoleonova života to nebylo o nic jiné.

Britové se začali zajímat o Napoleona v roce 1798⁷, v období mezi jeho veleúspěšnou italskou kampaní⁸ a tažením do Egypta. V úzkém sepětí s tehdejší protifrancouzskou politikou začaly anglické noviny s kampaní proti Napoleonovi. Mezi vlajkové lodi protifrancouzské kampaně patřily deníky *Courier*, *Times a Quaterly*, patřící pod křídla toryovské strany. Je na místě uvést, že toryovská strana byla vládnoucí stranou skoro po celé období Napoleonských válek⁹. Whigovské noviny zastupoval hlavně plátek *Edinburg Review*, který byl vůči francouzské politice poněkud smířlivější. Vzhledem k protifrancouzským náladám byly ovšem i ony kritické. Ne však v takové míře, jako noviny podporující vládnoucí stranu. Je na místě připomenout, že značná část whigů byli zastánci míru s Napoleonskou Francií¹⁰.

Mimo hlavní deníky vznikly i jednorázové publikace zaměřené pouze na očernění revoluce a Bonaparta. Dvě tyto nejznámější publikace byly *Anti-Jacobin* (1798) a *Anti Gallican* (1803). Napoleon byl hlavně v druhé jmenované publikaci popisován jako krvežíznivé monstrum lačnící po kořisti.

Součástí kampaně byly samozřejmě i karikatury a vtipy. Britští karikaturisté patřili v té době mezi nejlepší na světě. James Gillray, Thomas Rowlandson nebo George Cruickshank se postarali svými pracemi o to, že dodnes si mnoho lidí při Napoleonově jménu nevybaví Code Civil, vítězná bitvy, Svatou Helenu nebo jeho

---

⁷ Tento rok uvádí ve svých pracích Stuart Semmel, Simon Bainbridge i Geoffrey Ellis.

⁸ Ve dvou po sobě jdoucích italských kampaních během let 1796/1797 Napoleon se špatně vyzbrojenou a vycvičenou armádou porazil své nepřátelé ve všech bitvách, které se odehrály

⁹ Pouze v letech 1806/1807 byla vláda založena na koalici Whigů a Tory

¹⁰ Johnson, Paul: *Napoleon*. Praha 2003, str. 237.

romantické dopisy manželce Josefíně. Místo toho si jej představí jako našťvaného skrčka s velkým kloboukem, který chtěl dobýt Evropu, až ho nakonec zastavili Britové u Waterloo.

Člověkem, který vymyslel vyobrazení Napoleona jako malého našťvaného mužika s velkýma botami, byl původně James Gillray, jeho nápad časem převzali i ostatní britští karikaturisté.¹¹ Právě oni jsou strůjci toho, že i dnes si většina lidí myslí, že Bonaparte byl malého vzrůstu.¹² Paradoxně George Cruickshank po Bonapartově smrti prohlásil, že „*pochybně uznávám svůj osobní dluh vůči muži, kterého byl povinen nenávidět mnoho let.*“¹³

Noviny tedy, společně s předními karikaturisty, dostaly do podvědomí většiny anglických obyvatel představu zakrslého „tříokého pojídače dětí Boneyho“, jak později hezky prezentuje ve svých pamětech Betsy Balcombová.¹⁴ Toto se dělo i přes nevelké množství výtisků, které se dostaly do oběhu. Lidé si totiž noviny navzájem půjčovali. I mezi negramotné občany se dostal tento jeho vytvořený obraz, poněvadž noviny byly veřejně předčítány v hospodách.¹⁵ Karikatury byly také pro typického britského dělníka té doby rozhodně snadnější cestou k vytvoření si vlastního obrazu, než sofistikované básně britských romantiků. Ty nejlepší karikatury byly později souhrnně vydány v knize Johna Ashtona v roce 1884.

Z hlediska politiky je tento krok velmi snadno pochopitelný. Bylo třeba definovat nepřítele a vykreslit ho v těch nejhorších barvách před celým národem, aby v lidech nezaklíčilo ani semínko pochybností o správnosti boje proti Francii. Jak píše Geoffrey Ellis „*Během let úzkosti předcházejících tomuto konečnému konfliktu nebyla žádná slova dostatečně tvrdá, žádné karikatury dost kruté, dokud měly pošpinit jeho obraz, dokonce i když byl na vrcholu své kontinentální nadvlády.*“¹⁶

Protifrancouzská kampaň na krátkou chvíli ustala v období amienského míru, úplně však neskončila. Po jeho skončení se rozhořela znovu, ještě ve větší míře. To bylo z velké části ovlivněno Bonapartovými vlastními kroky, kdy se sám korunoval

---

¹¹ Ellis, Geoffrey: *Napoleon*. Praha 2001, str. 200.

¹² Citováno z rozhovoru Českého rozhlasu s Peterem Hicksem v pořadu Historie Plus, dostupné online na http://www.rozhlas.cz/plus/historie/_zprava/napoleon-v-promenach-staleti-a-nazoru--1336356 (10.4.2014)

¹³ Citováno in: Ashton, John: *English Caricature and Satire on Napoleon*. Londýn 1888, str. 440.

¹⁴ Abell, Elizabeth Lucia: *Recollections of the Emperor Napoleon*. Londýn 1844, str. 12 – str. 13.

¹⁵ Semmel, Stuart: *Napoleon and the British*. Londýn 2004, str. 12.

¹⁶ Citováno in: Ellis, Geoffrey: *Napoleon*. Praha 2001, str. 201

císařem a začal obranné války pomalu proměňovat ve války dobytvačné. Británie byla jeden čas jedinou nepokořenou zemí a vládnoucí establishment měl logicky strach z francouzské invaze. Ta byla nejbliže v letech 1803 – 1805.

Britská politická scéna nebyla ovšem vůči Napoleonovi jednotná. Napoleon ve vyšších britských kruzích našel i několik podporovatelů. Mezi ty největší patřil Charles James Fox (1749 – 1806), whigovský politik a jeden čas i ministr zahraničí, který byl velkým zastáncem míru s Francií. Napoleon na něj často vzpomíná v O'Mearových memoárech ze Svaté Heleny. Označil ho za čestného člověka, ke kterému choval úctu.¹⁷

Velké obdivovatele našel Napoleon i v princezně Charlotte (1796 – 1824), či v Lordu Hollandovi (1773 – 1840). Lord Holland byl vysoce postavený člen whigovské strany a jeden z nejbohatších mužů v Británii. Společně s manželkou a malou skupinou whigů se snažil, aby se při Napoleonově zajetí uplatnilo právo *Habeas Corpus*¹⁸. Po neúspěchu tohoto snažení se neúspěšně pokoušel o jeho propuštění z internace.¹⁹ Na sklonku třicátých let se Holland podílel z pozice ministra zahraničí i na dohodě o převozu císařových ostatků do Francie.

Dalším whigovským politikem, který Napoleona obdivoval, byl George Ponsonby (1773 – 1817). Ten byl v letech 1806/1807 členem koaliční vlády toryů a whigů. Napoleonovu podporu obhajoval takto: „Nemluvím o jeho morálce, ale o pracovitosti a výkonnosti jeho mysli.“²⁰ Ani největší Bonapartovi podporovatelé s ním nesouhlasili ve všech bodech, skoro všichni poté měli výhrady vůči Napoleonově politice ve Španělsku

Jak popisuje Semmel: „*Mnohem více, než se zdá, měli britští radikálové pozitivní ohlasy na Napoleona, a používali ho jako palice proti svým vládcům. Vždy tu byla tradice radikálního obdivu k Napoleonovi, která sahá od začátků jeho vojenské kariéry až po dobu exilu.*“²¹ Jako vrcholy kladného vnímání francouzského císaře mezi britskými politiky se udává období po amienském míru, Napoleonovu

---

¹⁷ O'Meara, Barry Edward: *Napoleon in exile*. Philadelphia 1822, str. 212.

¹⁸ Definováno jako nařízení, kde se přikazuje vězňiteli, aby vězněnou osobu přivedl před soud, kde se má zjistit, zda je vězněna právem.

¹⁹ Johnson, Paul: *Napoleon*. Praha 2003, str. 147 – str. 151.

²⁰ Citováno In: Harvey, Arnold: *Napoleon – the Myth*. In: *History today* 48/1998, str. 27. – str. 32.

²¹ Citováno in: Semmel, Stuart: *Napoleon and the British*. Londýn 2004, str. 135.

stodenní vládu a nakonec jeho internaci na Svaté Heleně.²² Nedá se ovšem říct, že Napoleona podporovali všichni whigové. Mnoho z nich pohlíželo alespoň zpočátku kladně na myšlenky revoluce a Napoleon pro ně ztělesňoval pošlapání jejich dobrých myšlenek. Na druhou stranu ovšem whigové, na rozdíl od toryů, proti Napoleonovi nikdy jednotně nevystupovali.

Zajímavě se jeví kontrast v náladách mezi britským obyvatelstvem v letech 1814 a 1815. Po první Bonapartově abdikaci v roce 1814 se v Británii hromadně slavilo a probíhalo dokonce upalování jeho podobizen.²³ Po jeho návratu na trůn v roce 1815 a proklamaci, že bude vládnout konstitučně, bylo mnoho Britů přesvědčeno, že by měl být u moci ponechán.

Jedním z důvodů jejich přesvědčení byl způsob, jakým se Napoleon dostal zpátky na trůn. Tak obrovská podpora obyčejných lidí Brity fascinovala. Dalším důvodem bylo zklamání z vlády Bourborů. Ludvík XVIII nenaplňoval naděje v něj vložené a brzy ztratil oblibu u velké části francouzského lidu. *„Pařížští občané zahodili své bílé kokardy v takovém množství, že chybělo jen málo, aby ucpaly městskou kanalizaci.“* Část Britů se také snažila vyhnout další válce, u které nikdo nemohl tušit, jak dlouho bude trvat.²⁴

---

²² Semmel, Stuart: *Napoleon and the British*. Londýn 2004, str. 137.

²³ Semmel, Stuart: *Napoleon and The British*. Londýn 2004, str. 148.

²⁴ Semmel, Stuart: *Napoleon and The British*. Londýn 2004, str. 158 – str. 163.

2.2. Obraz Napoleona v dílech britských romantických autorů

Bonaparte neunikl ani pozornosti básníků a spisovatelů. V britské literatuře už se v té době uplatňuje romantismus. O něm můžeme hovořit jako o posledním slohu, který byl komplexní. Romantickou historiografie se dá definovat jako živelná, nespoutána konvencemi a zaměřující se spíše na úžasné činy než fakta. Romantismus se vymezoval proti osvícenskému racionalizmu. Nešlo však o to vzdát se faktů, ale psát historii živou. Jako příklad se dají uvést romány Waltera Scotta, které dokázaly nahradit do té doby tradiční pojetí historie, protože zobrazují dějiny jako skutečnost přesahující pouhá známá fakta.

Aby práce své čtenáře nenudily, historie měla být úžeji propojená s literaturou, to znamená fungovat na podobném principu. V romantismu vznikly práce, kde byly silně vykreslené obrazy, které v celé Evropě hluboce ovlivnily směřování romantických historiků. Vypravování historických událostí se mělo stát poetickým a nezústat pouze suše vysvětlujícím. Pracovat s vlastní intuicí autora bylo stejně důležité jako správně analyzovat díla. Historický výklad se měl zaměřit na osobní vlastnosti lidí a snahu hledat ve své době za každou cenu nové výjimečné individuality. Právě od tohoto tématu romantismu se odvíjí i pohled britských romantických autorů na Napoleona.

Jedním z nich byl i Walter Savage Landor. Ten v roce 1808 vstoupil ve Španělsku do britské armády jako dobrovolník a aktivně se účastnil bojů s Napoleonskou Francií. V tomto byl mezi autory píšícími o Napoleonovi ojedinelý. Při prvním setkání s Napoleonovým jménem ovšem určitě nepomýšlel na to, že za deset let bude bojovat proti jeho armádě. Právě naopak. V roce 1798 napsal, že „Bonaparte je smrtelný muž mimo všechnu smrtelnou chválu.“²⁵ Landor v něm na samém počátku jeho kariéry viděl člověka, který by mohl vyvést Francii z chaosu revoluce, který má potenciál jednou spravedlivě řídit Francii, aby v ní z revolučního vření zbylo jen to nejlepší. Landorv korespondenci z roku 1806 píše, že mu

---

²⁵ Wheeler, Stephen(ed): Walter Savage Landor: *The poetical works of Walter Savage Landor*. I.svazek. Oxford 1937, str. 44.

imponovala Bonapartova slova při zakládání řádu čestné legie v roce 1802.²⁶ „*Tehdy v letech míru četl jsem o tom a radoval se, že přichází lepší řád.*“²⁷

Když ovšem viděl, že Napoleon, poté co se chopil moci, směřuje svými kroky k samovládě, začal k němu ztrácet důvěru.

V roce 1803, po ztroskotání amienského míru, svůj názor definitivně revidoval větou: „Napoleon by mohl být velkým mužem, ale začal nesprávně zneužívat své dary k násilnému svržení institucí a k rozervání společenských zvyklostí všech mužů.“²⁸ Jak vidíme, Landor i přes rozdílné vyznění stále ponechává Napoleonovi vlastnosti jedinečného talentu. Pro britské intelektuály je tento názor typický. Nejen Landor totiž vkládal v Napoleona na úsvitu jeho politické kariery velké naděje. To, že ponechává Napoleonovi jeho „jedinečný talent,“ ztělesňuje běžné váhání většiny romantických autorů, když diskutovali o Napoleonovi

Zpočátku vkládal do Napoleon velké naděje i básník Coleridge. Ten v roce 1799 prohlásil, že: „...*zájmy jeho (Napoleona) i jeho země jdou stejnou cestou.*“²⁹ Slova byla reakcí na Napoleonovo uchopení moci a zřízení konzulátu. V roce 1800 prošel Coleridge lehkým názorovým schizmatem. V jednom čísle *The Morning post* napsal obsírnou obhajobu Bonaparta. V článku jej označuje za „velitelského génia“ a člověka „předurčeného štěstěnou“.³⁰ V návaznosti na autorovy názory z předchozího roku je obsah novinového článku naprosto kontinuální.

Zajímavé ovšem je, že se dochoval jeho dopis, který je o tři měsíce starší než výše uvedený novinový článek. V dopise Coleridge označuje tehdejšího prvního konzula za „ohavného zločince“ a vyslovuje přání, aby byl co nejdříve oběšen.³¹

---

²⁶ Citováno in: Blatný, Richard: *Napoleonská encyklopedie*. Praha 1995, str.23. Napoleonův proslov byl tehdy: „Odedneška je kariéra otevřena talentům a je nutno dávat přednost slávě získané před slávou zděděnou, velkým lidem před potomky velkých lidí. Generál nesmí komandovat jinými kvalitami nežli civilními, jakmile končí jeho funkce, vrací se v řád civilní. Armáda je národ...kdyby řád čestné legie nebyl stejně odměnou za služby civilní jako za služby vojenské, přestal by být řádem čestnosti. V řádném státě je třeba, aby každý byl na svém místě.“

²⁷ Citováno in: de Selincourt, Ernest(ed.): *The letters of William and Dorothy Wordsworth: The middle years. Part 1*. Oxford 1969, str. 37.

²⁸ Citováno in: Wheeler, Stephen(ed): *Walter Savage Landor: The poetical works of Walter Savage Landor*. II.svazek. Oxford 1937, str. 549.

²⁹ Citováno in: Erdman, David (ed): *The Collected Works of Samuel Taylor Coleridge: Essays of his time*. I. svazek. Londýn 1978, str. 210.

³⁰ Erdman, David (ed): *The Collected Works of Samuel Taylor Coleridge: Essays of his time*. I. svazek. Londýn 1978, str. 210.

³¹ Grigs, Earl Leslie(ed) : *Collected letters of Samuel Taylor Coleridge*. I.svazek. Londýn 1956, str. 306.

Nedá se proto s jistotou určit, jaký byl v té době Coleridgův opravdový názor. Dá se pouze říci, že Coleridgova nerozhodnost nebyla závislá na krocích francouzského císaře.

Během začátku devatenáctého století probíhala také častá korespondence mezi Coleridgem a Southeyem, která se taktéž dotýkala osoby francouzského císaře. Coleridge ho v ní velebil jako „muže vědy, který přinesl a upevnil nová práva pro lidský rozvoj...“³²

Tak či onak i Coleridge nakonec potká zklamání z Bonapartovy politiky. To až do té míry, že autor v roce 1811 píše o „...monstru Napoleonovi, který na hlavě nosí hnijící klobouk jakobínské svobody...“³³ V pozdějším období téhož roku se dostal až tak daleko, že přál Bonapartovi smrt.³⁴ Během necelých jedenácti let tedy Coleridge projde velkou proměnou ve vnímání Bonaparta a jeho režimu. Prvotní nadšení z konzulátu, který už svým názvem tolik evokoval starou římskou republiku, se nakonec proměnilo ve velké zklamání z Bonapartova směřování zpět k monarchii. Právě tento důvod zmiňuje autor mezi prvními, když obhajuje svůj prvotní postoj vůči revoluci a Bonapartovi.

Podobnou postavou byl Coleridgův blízký přítel a taktéž básník Robert Southey. Mezi léty 1798/1799 během jeho egyptského tažení vyslovil přání, aby si Napoleon v Syrii vybudoval prosperující říši.³⁵ V korespondenci s Coleridgem z roku 1799 nazval Bonaparta jako „*diplomata – filozofa, který oplýval mnoha zajímavými talenty a nebyl jen hlasitým hlupákem.*“³⁶ Poslední slova můžeme interpretovat jako kritiku britské politické scény, nebo také jako kritiku Bonapartových předchůdců v čele Francie.

Během dalších let se ovšem jejich názor na Napoleona zhoršoval. To bylo zapříčiněno jak jeho politikou, která je velmi zklamala, ale také jejich čím dál více konzervativní tvorbou. Southey se od jakobínského myšlení naplno odklonil až v roce

---

³² Citováno in: Erdman, David (ed): *The Collected Works of Samuel Taylor Coleridge: Essays of his time*. I. svazek. Londýn 1978, str. 71.

³³ Citováno in: Grigs, Earl Leslie(ed) : *Collected letters of Samuel Taylor Coleridge*. III.svazek. Londýn 1971, str. 731.

³⁴ Citováno in: Grigs, Earl Leslie(ed) : *Collected letters of Samuel Taylor Coleridge*. I.svazek. Londýn 1956, str. 144.

³⁵ Citováno in: Curry, Kenneth(ed): *New letters of Robert Southey*. I.svazek. New York 1965, str. 185.

³⁶ Citováno in: Curry, Kenneth(ed): *New letters of Robert Southey*. I.svazek. New York 1965, str. 221 – str. 222.

1810.³⁷ S tím se však nedá úplně souhlasit, protože už v roce 1809 začal pracoval v deníku *Quarterley*. V té době již skládal svou další báseň *Roderick: Poslední z Góttů*, kde srovnal Napoleonovu invazi do Španělska s tou Arabskou. Práce vyšla až v červenci 1814, tedy pár měsíců po prvním Napoleonově pádu.

Southney popsal Waterloo jako obrovský konflikt, kdy: „*nebe bylo uraženo a vzdorovalo Napoleonově zlovolnosti...*“³⁸

Jeho stanovisko vůči Napoleonovi se ovšem postupem času také zhoršilo. V roce 1805, po bitvě u Slavkova, v jednom ze svých dopisů hanobí Rakušany, že podlehli tak slabému nepříteli.³⁹ V roce 1813 získal Southney titul „Poet Laureate“⁴⁰ a jeho práce musely být politicky korektní. Při návaznosti na to, v díle *Básníková pouť k Waterloo* se vyjadřuje, že Napoleon „...usiloval skrze zlo brutálně pokořit a zostudit lidstvo...“⁴¹ U tohoto autora je tedy velký rozdíl mezi jeho veřejnými publikacemi a osobní korespondencí. V dopise Landorovi z roku 1814 obhájí svůj původní postoj k Napoleonovi argumentem: „*Napoleon dokončil zkázu Bourbonů, ale stal se příliš monarchistickým, proto je třeba ho zničit za každou cenu.*“⁴² Je třeba si připomenout, že na začátku roku 1814 byla Napoleonova porážka už poměrně jasná a on se jí snažil pouze oddálit. Waterloo Southney popsal jako obrovský konflikt, kdy: „*nebe bylo uraženo a vzdorovalo Napoleonově zlovolnosti...*“⁴³

Nejskeptičtěji se z Jezerních básníků k Napoleonovi už od počátku stavěl William Wordsworth (1770-1850). Ten v roce 1790 dokonce navštívil revoluční Francii, kde ho její myšlenky velmi zaujaly. Znovu se do ní vrátil během amienského míru, kdy jako jediný z výše zmíněných básníků byl osobně svědkem, jak vypadá napoleonský režim v praxi. Zpočátku ani on nebyl proti Bonapartovi radikálně vyhrazen, ale konzulovy politické kroky ho vedly k radikálnějšímu postoji.

---

³⁷ Bainbridge, Simon : *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995, str.54.

³⁸ Southey, Robert: *The poetical work of Robert Southey*. Londýn 1845, str. 23. Citovaný text se objevuje v básni: *Básníková pouť k Waterloo*.

³⁹ Curry, Kenneth(ed): *New letters of Robert Southey*. I.svazek. New York 1965, str. 185.

⁴⁰ Dá se definovat jako vrchní dvorní básník.

⁴¹ Citováno In: Southey, Robert: *The poetical work of Robert Southey*. Londýn 1845, str. 17. Citovaný text se objevuje v básni: *Básníková pouť k Waterloo*.

⁴² Citováno in: Curry, Kenneth(ed): *New letters of Robert Southey*. I.svazek. New York 1965, str. 139.

⁴³ Citováno In: Southey, Robert: *The poetical work of Robert Southey*. Londýn 1845, str. 27. Citovaný text se objevuje v básni: *Básníková pouť k Waterloo*.

Ještě v roce 1802 ovšem vydal sonet o čtrnácti řádcích s názvem *I greivef for Buonaparte*. V překladu to znamená „truchlím pro Buonaparta.“ Wordsworth ovšem nemyslel truchlení pro Napoleona jako spíše pro čisté ideály revoluce, které podle jeho názoru Bonaparte pošlapal a pošpinil. Tento sonet je záporným vnímáním Napoleona. Je v něm vidět, že po počátečních nadějích, které v Napoleona vložil, již v prvních letech jeho vlády přišly první deziluze: „*Guvernér*⁴⁴ *musí být moudrý a dobrý a s myšlením naladěným přísně.*“⁴⁵ V dalším sonetu s názvem *October 1803* je vůči Bonapartovi ještě tvrdší. „*Při pohledu na současnou tvář věcí, vidím jednoho muže, muže zlého příliš. Povstal rozhoupat svět*“⁴⁶ Autorovi se nelíbí co Napoleon provádí v Evropě. Je smutný z toho, že země, kterou si v roce 1790 tak zamiloval, dnes aplauduje člověku, který podle je podle něj přesným opakem myšlenek revoluce.⁴⁷

Wordsworth označuje za prvotní impuls k odklonu od Bonaparta a revoluce jeho napadení Švýcarska v roce 1802. Takto to alespoň vysvětluje v doslovu své práce *Prelude*⁴⁸ 1805. Wordsworth v práci také objasňuje, proč měl k Napoleonovi zpočátku neutrální vztah a spíše s nadějami vyčkával, jak Napoleon s uchopenou mocí naloží. Stejně jako jeho dva přátelé si myslel, že Napoleon povede Francii v rámci revolučních myšlenek a nebude se chovat jako despota.⁴⁹

Ve verzi z roku 1805 můžeme vidět Wordsworthovu vlastní cestu do Alp. Je zde napsáno, jak byl zklamán po cestě plné očekávání, když poprvé viděl scenérii hory Mount Blanc. Nabízí se analogie s Francouzskou revolucí. Cestu plnou očekávání můžeme interpretovat jako prvotní myšlenky Francouzské revoluce. Scenérii Mount Blanc jako její vyústění – Napoleonův režim.⁵⁰ V jiné části *Prelude* 1805 autor často zmiňuje Švýcarsko „*Myšlenky Britů Na Švýcarsko.*“.

Bohužel *The Prelude* vyšlo až v polovině devatenáctého století, takže názory v něm obsažené neměly žádný vliv na Napoleonův obraz, jak jej prezentoval

---

⁴⁴ Jako guvernéra má s největší pravděpodobnosti konzula, ale nechtěl jsem se pouštět do doslovného překladu.

⁴⁵ Citováno in: Robinson, Daniel: *William Worthsworth poem 's*. Londýn 2010, str. 112.

⁴⁶ Citováno in: Robinson, Daniel: *William Worthsworth poem 's*. Londýn 2010, str. 112.

⁴⁷ Bainbridge, Simon: *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995, str. 63.

⁴⁸ Autobiografická báseň *Prelude* má více různých verzí (1799, 1805, 1850) a Wordsworth ji psal mnoho let.

⁴⁹ Wordsworth, Johnatan – Gill, Stephen (ed): *The Prelude 1805*. Londýn 1979, str. 7 – str. 8.

⁵⁰ Purkis, Arthur John: *A preface to Wordsworth*. Londýn 1986, str. 31.

Wordsworth za svého života. V následujících letech nad Bonapartem doslova zlomil hůl, císařství označil za „dábelský systém“⁵¹, ke kterému vyjádřil „nedůvěru ve všech možných bodech.“⁵² Označil ve své básni Napoleona opakovaně jako „*Robespierra na koni*.“⁵³

Ačkoliv Wordsworth svůj odklon od Napoleona vysvětloval jeho politickými kroky, Bainbridge přišel s rozdílnou interpretací. Podle něj měl Wordsworth sám velké politické ambice, které ovšem nikdy nedokázal naplnit. Proto viděl v Napoleonovi a jeho slávě své vlastní nenaplněné ambice.⁵⁴

Během dalších let se ovšem jejich názor na Napoleona zhoršoval. To bylo zapříčiněno jak jeho politikou, která je velmi zklamala, ale také jejich čím dál více konzervativní tvorbou. V roce 1816, po Napoleonově definitivním pádu, vydal báseň *Thanksgiving Ode*. V ní kritizuje Bonaparta velmi silně, hlavně za jeho egoistickou a bezohlednou politiku vůči ostatním národům. „*Války vedl ze zoufalé myslí. Proti životu, ctnosti lidstva*.“⁵⁵

U všech výše zmíněných básníků se dá nalézt mnoho společného. Počáteční sympatie a pozdější deziluze z francouzského konzula/císaře. Je ovšem nasnadě položit si otázku, kde se stala chyba? Všichni výše uvedení autoři přímo zmiňují nebo alespoň odkazují na rok 1804, kdy se Napoleon nechal korunovat císařem, jako na bod, ve kterém se jejich sympatie definitivně vytratily. Wordsworth přidává ještě rok 1802 a porobení Švýcarska.

Nebylo v tom ovšem navíc ještě něco jiného? Nestali se v porovnání s jejich mládím autoři ve starším věku až příliš konzervativní? . Je třeba se povšimnout faktu, který, že důvody pro obdivování i napadání Bonaparta jsou pozoruhodně blízké.

Obdivovatele mezi umělci našel Napoleon v lordu Gordonu Byronovi (1788 – 1824). Na rozdíl od Wordswortha nikdy nepovažoval Napoleona za opak revolučních myšlenek. Naopak zastával názor, že Napoleon je ztělesněná revoluce a šíří v Evropě její myšlenky. Byron vnímal Napoleonské války jako boj proti feudálnímu evropskému zřízení.

---

⁵¹ Robinson, Daniel: *William Worthsworth poem's*. Londýn 2010, str. 64.

⁵² Robinson, Daniel: *William Worthsworth poem's*. Londýn 2010, str. 79.

⁵³ Robinson, Daniel: *William Worthsworth poem's*. Londýn 2010, str. 92 – str. 93.

⁵⁴ Bainbridge, Simon: *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995, str. 133 – str. 134.

⁵⁵ Citováno in: Wordsworth, William: *Thanksgiving Ode*. Londýn 1816, str. 8.

Ve svých pracích vytvořil Byron koncept hrdiny/antihrdiny, jehož některé charakterové rysy jsou velmi podobné těm Napoleonovým. Byronův hrdina nebere aroganci jako slabost, ale jako přednost. Je také velmi vychytralý a velmi vzdělaný. Ovšem některé charakterové rysy jsou v přímém protikladu s Bonapartem. Ten rozhodně nepohrdal hodnostmi a výsadami jako Byronovi hrdinové. Byron sám byl velký bojovník za svobodu, angažoval se například v boji za svobodu Řecka.

Bonaparte v Byronových očích byl nejskvělejší symbol individualismu a silného prosazování svých zájmů⁵⁶ Byron si před bitvou u Lipska zaznamenal do deníku „*Napoleon – tento týden se bude rozhodovat o jeho osudu. Vše se zdá proti němu, ale věřím a doufám, že vyhraje.*“⁵⁷

Nedá se ovšem říci, že Napoleona naprosto nekriticky zbožňoval. Přijetí císařského titulu považoval za obrovskou chybu, která se v konečném důsledku Bonapartovi vymstila. Právě to, že se stal císařem, viděl Byron jako důvod Napoleonova pádu. Po Napoleonově neúspěšné vojenské kampani na jaře 1814 ho velmi mrzelo, že vojevůdce nepadl v čele svých vojsk. Podle Byrona to způsobilo, že „...*se jeho význam krok za krokem vytrácel, až úplně zmizel...*“⁵⁸

V návaznosti na to vidí Napoleonovu abdikaci z roku 1814 nakonec jako smutný den, kdy císař „...*abdikoval na trůn Evropy...*“⁵⁹ V abdikaci Byron spatřuje obrovskou tragedii. Sesazený císař je pro něj smutnou připomínkou ideálů, které se mu všechny nepodařilo naplnit. Na Svaté Heleně vidí, stejně jako mnoho dalších romantických autorů, onen obraz raněného obra přikovaného na skále – uchyluje se až ke srovnání Napoleona s Prométheem.

Po dvou Napoleonových abdikacích byl zoufalý z toho, že jeho hrdina nepadl v pravou chvíli a v čele svých vojsk. V *Ode to Napoleon Buonaparte* si vytváří imaginárního Napoleona. Poitalštěné příjmení nepoužívá v názvu proto, aby zesměšnil Napoleonův původ jak se to dělo v Británii té doby běžně. Buonaparte mu prostě evokoval toho skutečného Napoleona, který proléval krev za republiku. Byron v básni rozděluje Napoleona na osobu a symbol. Osoba je pro něj abdikující císař,

---

⁵⁶ Clubbe, John: *Byron, Sully and power of portraiture*. Londýn 2005, str. 97.

⁵⁷ Úsek z Byronova deníku citován In: Clubbe, John: *Byron, Sully and power of portraiture*. Londýn 2005, str. 34.

⁵⁸ Citováno In: Johnson, Paul: *Napoleon*. Praha 2003, str. 134.

⁵⁹ Citováno In: Bainbridge, Simon: *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995, str. 212.

symbol si vytváří Byron podle sebe – podle toho jak chtěl aby Napoleon směřoval během svého opravdového života.⁶⁰

V Childe-Harodově pouti si pokládá otázku: „*můžou být tyrani ale být dobytí tyrany?*“⁶¹ Celá první část jejího třetího zpěvu je poté reflektování společenského kataklyzmatu napoleonských válek, které podle Byrona skončily nejhůře, jak mohly – vládou neschopných despotů. Podobnými otázkami vytváří Byron koncept historie jako neměnného kruhu, jehož součástí byl i Napoleon. „*Dobývateľ a zajatec země*“⁶²

K Waterloo i k svému zdůvodnění Napoleonova pádu se v básni vyjadřuje uprostřed třetího zpěvu: „*Muž nejlepší, ne nejhorší, zde klesl, on jehož duch, jsa z protiv upředen, tu v nejvyšší, tu v malý cíl se nesl týmž úsilím, vždy v krajnost zaveden, však středem jda, ty v dnešní ještě den bys měl svůj trůn – či nebyl bys ho vztyčil. Vzдор zplodil pád i zdar tvůj nejeden, i dnes bys pýchou císařskou se líčil jak hřímateľ jenž kdybys byl světy třasem zklíčil!*“⁶³

Byronův obdiv nejlépe charakterizuje slavná věta z básně *Ode to Napoleon Buonaparte*: „*Ač se nezrodil carem, cary vlekl za svým kočárem.*“⁶⁴ Bonaparte podle jeho názoru sejmul pouta lidské limitace, zároveň však „rozbil evropské právo“ nedostatečně zkrocen morálními standardy.⁶⁵ Tato definice pochází z Byronovy básně *The Bronze age*. Při své dobrodružné řecké akci se Byron inspiroval Napoleonovou italskou kampaní z roku 1796. K tomu dospěl po přečteních Las Casesových memoárů napsaných na ostrově Svatá Helena.⁶⁶

Walter Scott byl ovšem veřejně činný už během Napoleonova života. Jako člen toryovské strany vnímal hlubokou skepsi svých spolustraníků a aktivně se podílel na tehdejší veřejné propagandě. Jeho úcta k zakořeněnému společenskému systému byla v přímém rozporu proti myšlenkám francouzské revoluce. Napoleona vnímal jako jejího pokračovatele, i když ne v měřítku jejich původních myšlenek. Scottovo vyjádření k Napoleonově vpádu do Španělska bylo laděno velmi útočně: „*....myslím že nějaký zlý démon byl uvězněn ve schránce tohoto tyranského monstra,*

---

⁶⁰ Bainbridge, Simon: *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995, str. 142 – str. 143..

⁶¹ Citováno In:Byron, Gordon: *Childe Harod Pilgrimage*. Londýn 1818, str. 26.

⁶² Citováno In:Byron, Gordon: *Childe Harod Pilgrimage*. Londýn 1818, str. 22.

⁶³ Citováno In:Byron, Gordon: *Childe Harod Pilgrimage*. Londýn 1818, str. 35.

⁶⁴ Citováno In:Byron, Gordon: *Ode to Napoleon Bonaparte*. Londýn 1814, str. 10.

⁶⁵ Clubbe, John: *Byron, Sully and power of portraiture*. Londýn 2005, str. 146.

⁶⁶ Bainbridge, Simon: *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995, str. 210.

*kterého bůh poslal na naše národy. Jsem klidný, on je důkaz oproti vedení a oceli a já mám jednu naději, že možná bude jednou zastřelen stříbrnou kulkou...*⁶⁷

V básni *Vidění Dona Rodericka* z roku 1811 se sice navází do Bonaparta, jehož armádu přirovnává k hordám Maurů vpadnuvším do Španělska. Daleko více v ní ovšem oslavuje boj Španělů a ostatním porobených národů⁶⁸ za svou svobodu. „*Ke svobodě a pomstě se probouzí zraněný svět!*“⁶⁹ Poklonu skládá také Wellingtonovi a jeho anglickým vojákům. Ukazuje je jako příklad toho s jak velkou odvahou by se mělo bojovat proti tak zákeřnému nepříteli.

V *Bojišti u Waterloo* je vůči Napoleonovi mírnější, hlavně patrioticky oceňuje vůli Britů po vítězství a staví ji na jakýsi piedestal. Po Waterloo byl velmi pohoršen chováním whigů, hlavně křídla okolo lorda Hollanda, kteří se snažili uplatnit ve vztahu k Napoleonovi právo *Habeas Corpus*. V dopise Johnu Morritovi píše: „*Musím dát Whigům najevo pohoršení bez soucitu k Bonapartovi. Od rozhodnutí o jeho transportu začal vypadat v jejich očích báječně.*“⁷⁰ Nedosahuje ani takové míry jako, když se Scott vyjadřoval k Napoleonově vpádu do Španělska.

Na O'Mearovu práci reagoval Walter Scott (1771 – 1832), který vydal knihu *The live of Napoleon Bonaparte Emperor of the French*. Dílo je rozděleno do devíti svazků a dohromady obsahuje zhruba milion slov. Dílo bylo koncipováno tak, aby bylo lehce dostupné pro pracující lid a střední třídu. Scott si tak musel být vědom, že jeho práce bude mít dlouhodobý dopad na obraz Napoleona v Anglii. Knize předcházely dlouhé přípravy, kdy Scottovi dokonce zkrachoval vydavatel, což práci ještě více pozdrželo. Scott mezitím pátral po pramenech, kterými pro něj nakonec byla široká síť korespondentů jak z Anglie, tak z Francie. Dokonce osobně dojel do Francie, aby si promluvil s některými Napoleonovými spolupracovníky. Od vlády měl navíc zajištěný neomezený přístup k dokumentům týkajícím se Svaté Heleny. První svazek práce vyšel v roce 1827 a zaznamenal obrovský komerční úspěch.

Scott v knize není vůči Bonapartovi tak kritický jako v minulosti. Odmítá ho dokonce označit za krvežíznivé monstrum, jak to bylo v té době naprosto běžné. Zpětně vidí některé jeho kroky pozitivně. Ať už jde o občanský zákoník, národní

---

⁶⁷ Citováno In: Grierson, H.J(ed): *The letters of sir Walter Scott*. II.svazek. Londýn 1832, str. 135.

⁶⁸ Rostoucí nespokojenost v německých státech.

⁶⁹ Citováno In: Scott, Walter: *The vision of Don Roderick*. Londýn 1811, str. 31.

⁷⁰ Citováno In: Grierson, H.J(ed): *The letters of sir Walter Scott*. IV.svazek. Londýn 1832, str. 100.

vzdělávací systém. Oceňuje jeho lásku k vlasti, ale zdůrazňuje, že navzdory tomu, že si to o sobě myslel, Napoleon nikdy nebyl Francie. Příčinu jeho konce vidí v Bonapartově osobním egoismu, aroganci a zaslepeným ambicím, které ho vehnaly do Ruska. Právě Rusko vidí jako bod „*od kterého již vše bylo rozhodnuto a Bonaparte musel jistě padnout.*“⁷¹

Ohlasy britské veřejnosti na jeho knihu byly značně rozporuplné. V *Eclectic Review* odsoudili jeho znalosti problematiky jako velmi povrchní a ve *Weekly Review* přidali ke stejné výtce i dovětek, že kniha se bude číst určitě s radostí, ale ne s přílišnou důvěrou v informace v ní obsažené. On⁷² a kritičnost *Bojiště u Waterloo*, či *Vidění Dona Rodericka* již ze Scottovy práce zmizela.

Na Scotta v jistém smyslu navazuje William Hazlitt (1778 – 1830). Scott ovšem oplýval velkým historickým přehledem, což se o Hazlittovi říct nedá. Tento literární kritik vyprodukoval svým rozsahem obrovskou práci o Napoleonovi. Jde patrně o nejméně kritické dílo, které do té doby na Britských ostrovech vzniklo.

Autor v něm vyzdvihuje Napoleonovu politiku a jeho velké morální ctnosti. Napoleon je pro něj spíše symbol ideologie než člověk. Jeho osoba asociuje Hazlittovi sociální změny té doby.⁷³ Jde hlavně o pozvednutí schopných lidí střední třídy na úkor aristokracie. „*Vyrostl z obyčejného člověka do velikosti králů a popřel v tomto případě jakoukoliv lidskou méněcennost a jakoukoliv nadřazenost v případech dalších.*“⁷⁴ Označuje jej také za velkého bojovníka proti dědičnosti.⁷⁵

Zde používá pasáž z O'Meary, kde Napoleon popisuje nástup panovníků Jiřího I. a Viléma III. O Jiřím tvrdí, že byl dosazen pouze pár šlechtici, což mu na trůn nedávalo pražádný nárok. Vilém III. byl zase dosazen bodáky. Oba je shodně označuje jako panovníky s menší legitimitou, než viděl u sebe, když on sám byl potvrzen hlasy milionů francouzů.⁷⁶

---

⁷¹ Citováno In: Bainbridge, Simon : *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995, str.54.

⁷² Shrnutí recenzí dostupné online na <http://www.walterscott.lib.ed.ac.uk/work/prose/napoleon.html> (26.4.2014)

⁷³ Bainbridge, Simon: *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995, str.203 – str. 206.

⁷⁴ Citováno In: Hazlitt, William: *The complete work of William Hazlitt. XIV.svazek*. Londýn 1830, str. 302.

⁷⁵ Semmel, Stuart: *Napoleon and British*: Londýn 2004, str

⁷⁶ O'Meara, Barry Edward: *Napoleon in exile*. Philadelphia 1821, str. 72 – str. 77

Tuto pasáž ovšem Hazlitt vytrhnul z kontextu. V celém odstavci původního textu se totiž Napoleon ohrazuje proti označení uzurpátor a na výše zmíněných případech pouze demonstruje svou legitimitu. Naprosto také ignoruje fakt, že to byl sám Napoleon, kdo se prohlásil za císaře. Geoffrey Ellis jeho motivaci k nekritickému obdivu chápe takto: „*Jeho radikalismus a zlovůle vůči britskému establishmentu měly kořeny v nonkonformním rodinném prostředí a částečně irském původu. Pozitivně ho přitahovalo to, co považoval za Napoleonův statečný boj proti zdegenerovaným, autokraciím Evropy.*“⁷⁷ Dnes víme, že Napoleon opravdu nebyl bojovníkem proti dědičnosti. Autor Napoleonovi odpouští i absenci dobové morálky s tím, že odmítnul přijmout morální pravidla a zničením těch starých si vytvořil vlastní.

Ve stejné době přišel Thomas Carlyle se svou prací *Heroes, Hero-Workship and Heroic in history*. Napoleon je v práci vykreslen velmi kladně a Carlyle ho označuje za posledního velikána dějin. Carlyle patří k autorům, kteří svým pojetím role osobnosti v dějinách zvýšili význam individuálních rozhodnutí ve všech důležitých oblastech. Jeho definice hrdiny je doslova „*Hrdina je strážce pravého podvědomí a ukazatel k věčné podstatě věcí. Nepřítel a odpůrce zvyku, toho lháře a zastírače pravdy.*“⁷⁸

Při psaní práce se Carlyle měl držet mechanismů, které při psaní svých prací využíval jeho předchůdce Walter Scott. Práce měla být poutavá a pomocí „živých“ obrazů měla udržet čtenářovu pozornost.⁷⁹

Na Carlylově práci v každém směru můžeme vidět, že má lehkou slabost pro autokratické typy vlády. Na druhou stranu ovšem musíme říci, že tato kniha osobu Napoleona pouze neglorifikuje. „*...nyní přišel jejich čas i jejich člověk a hle, zde stojí ona věc již zcela přesně nazýváme Francouzskou revolucí. Je jím vyhozena do povětří a stává se věcí minulosti...*“⁸⁰ Carlyle nemyslí vyhození revoluce do povětří doslova. Spíše její konec bere jako pozitivní věc a Napoleona chápe jako jejího dědice. Rozhodně podle Carlyla nelze popřít její principy.

---

⁷⁷ Citováno In: Ellis, Geoffrey: *Napoleon*. Praha 2001, str. 202.

⁷⁸ Citováno In: Carlyle, Thomas: *Heroes, Hero – Workship and Heroic in history*. New York 1841, str. 246.

⁷⁹ Hanuš, Jiří: *Umění číst Thomase Carlyla*. In: Hanuš, Jiří – Vlček, Radomír (ed.): *Interpretace Francouzské revoluce*. Brno 2004, s. 59

⁸⁰ Citováno In: Carlyle, Thomas: *Dějiny Francouzské revoluce III*. Praha 1923, str. 297.

Carlyle se také nebojí Napoleona označit jako „loupeživý druh“, „*pána situace v chaosu bytí*“ a vytknout mu morální nedostatky, které demonstuje ve srovnání s Oliverem Cromwellem. Právě díky poznámce o loupeživém druhu se dá spekulovat, jestli se Carlyle v jistých aspektech své práce neinspiroval u Wordswortha. Ten totiž používá několikrát stejnou poznámku.⁸¹

Ovšem ani tyto nedostatky mu nebrání označit Napoleona jako „posledního velkého muže dějin“ a jeho metody popsat jako demokratické. Demokracie totiž podle něj nemůže fungovat v naprostém bezvládí. Podobně jako u ostatních autorů zasažených proudem romantismu je i u Carlyla Napoleon vnímán rozdílně v různých etapách jeho života. Napoleona v jeho mladých letech Carlyle zbožňuje a poukazuje u něj na sílu lidského ducha, francouzského císaře po Slavkovu označuje jako onen výše zmíněný „loupeživý druh“ a lháře.⁸² Je mu líto, že se Napoleon „nedržel upřímnosti svých zásad.“⁸³

Nakonec se vrací ke kladnému hodnocení při Napoleonově pobytu na Svaté Heleně. „*Poslední velký člověk zemřel na skále, kde mu puklo srdce.*“⁸⁴ V této třetí etapě nám autor opět svým popisem podsouvá obraz „raněného obra“ či snad ještě lépe „Prométhea přikovaného ke skále.“⁸⁵ Podle autora, který v tomto vycházel z Las Casese a O'Meary, ovšem i přes tragičnost své situace na ostrově nic ze svých politických chyb nepochopil a jeho názory na světovou politiku té doby byly tragické. Na druhé straně však zkontroloval revoluci, ale udržel její obraz, tudíž byla jeho vláda síly v té době podle Carlyla nezbytná.

Carlyle a jeho práce byly ve své době velmi populární a četly se doslova masově.⁸⁶ Už ve své předchozí práci o Francouzské revoluci také dokázal revidovat v očích Britské veřejnosti původní Burkeho pojetí. V ní se také lehce věnuje Napoleonovi, kdy jej jmenuje jako hrdinu - čekatele hned po Dantonovi.

---

⁸¹ Wordsworth ji používá ve svém sonetu *October 1803*.

⁸² Carlyle, Thomas: *Heroes, Hero – Workshop and Heroic in history*. New York 1841, str. 243.

⁸³ Carlyle, Thomas: *Heroes, Hero – Workshop and Heroic in history*. New York 1841, str. 247 – str. 248.

⁸⁴ Citováno In: Carlyle, Thomas: *Heroes, Hero – Workshop and Heroic in history*. New York 1841, str. 141 – str. 142.

⁸⁵ Carlyle, Thomas: *Heroes, Hero – Workshop and Heroic in history*. New York 1841, str. 141 – str. 142.

⁸⁶ Johnson, Paul: *Napoleon*. Praha 2003, str. 165.

„...*dělostřelecký důstojník olivové pleti, kterého jsme mezitím zanechali v Touloně...*“⁸⁷ Význam Carlyla v budování napoleonské historiografie je nesporný.

Nesmíme ovšem zapomínat, že ve svém romantickém pojetí již navazoval na práci svých předchůdců. Je třeba si také uvědomit, že jeho práce přišla pravděpodobně v té nejideálnější době, kdy britští historici nejevili o osobu Napoleona prázdný zájem nebo ji viděli čistě negativně v souladu s koncepcí britské politiky.

Carlylova práce je takto poslední velkou prací devatenáctého století, která se věnuje Napoleonovi. Ve druhé polovině devatenáctého století zájem o Napoleona mezi britskými autory opadá. To docela kontrastuje s vývojem britsko-francouzských vztahů, které byly v devatenáctém století paradoxně nejlepší za druhého císařství (1852 – 1870). Po jeho pádu se dokonce císař Napoleon III. uchýlil do anglického exilu a jeho syn Napoleon IV. zemřel v britské uniformě při bojích na Africkém kontinentu.⁸⁸

Historiografie od Napoleonovy smrti po konec devatenáctého století v sobě nesla řadu netypických rysů. V první řadě je třeba říci, že Napoleon měl obrovské štěstí v nástupu romantismu. Právě ono romantické „hledání velkých mužů dějin“ pomohlo tomu, že v Británii a nejen v ní k tomu aby se jeho osoby chytli literární autoři jako Walter Scott nebo Gibson Lockhart. V této fázi je britská historiografie jedinečná tím, že směr udávají právě spisovatelé nebo myslitelé jako Carlyle.

Například lord Acton, jeden z největších britských historiků té doby se ve svých dílech Napoleonem vůbec nezabýval. Je proto na místě konstatování, že britští historici situaci podcenili a nechali v tomto tématu prázdný prostor, který místo nich vyplnili romantičtí autoři. Ti potom vytvořili idealistický obraz „velkého muže a státníka.“⁸⁹ Britští autoři ovšem byli jediní, kteří s tímto zveličováním Napoleona přišli. Když pomineme francouzské autory, u kterých to můžeme předpokládat, byl Napoleon velkášsky líčen také některými německými autory. Mezi jeho největší obdivovatele patřili například Goethe a Hegel. Na tomto můžeme vidět, že stejný trend jako v Británii probíhal i v dalších částech Evropy.

---

⁸⁷ Citováno In: Carlyle, Thomas: *Dějiny Francouzské revoluce III*. Praha 1923, str. 293- str. 294.

⁸⁸ Barlee, Ellen: *Live of the Prince imperial of France*. Londýn 1880, str. 330 – str. 331.

⁸⁹ Carlyle, Thomas: *Heroes, Hero – Worship and Heroic in history*. New York 1841, str. 137 – str. 139.

3. Zobrazení Napoleona v britské romantické historiografii

Imaginace Napoleona je pro romantické autory naprosto běžná, jde jen o její uchopení. Základní otázkou se jeví – byl Napoleon doopravdy člověk? Byl snad více nebo méně než lidská bytost? Nadčlověk – polobůh? Mytická bytost? Satan? Kořeny nadlidského zobrazení Napoleona jsou patrné už v dílech francouzských umělců. Ty byly vytvořeny ještě za Napoleonovy vlády a za účelem propagování císaře. Jde například o malbu Napoleona v průsmyku svatého Bernarda od Davida, nebo Bonaparte na Arcolském mostě.⁹⁰ Od Landora, který Napoleona nijak neimaginoval a považoval ho pouze za jedinečného člověka s obrovským potenciálem, se imaginace francouzského císaře i vinou šířícího se romantismu dostala do zajímavých kontur.

Hlavně v pozdějších názorech Southneyho a Wordswortha jde nalézt připodobnění ke křesťanství. U Wordswortha se dokonce mluví o „křesťanském pojetí historie.“ Napoleonské války oba chápou jako prvotní konflikt dobra a zla. Mrtví jsou tudíž v jejich pojetí jen „ryzí prostředek božího plánu.“ Sto dní a jejich následné završení u Waterloo Wordsworth připodobnil k roli Satana v biblické knize Genesis a tato jeho role vedla k právoplatnému vítězství Britů.⁹¹

Wordsworth není jediný, který v souvislosti s Napoleonem používá připodobnění se Satanem. V dnešní době je toto slovo vnímáno jako něco naprosto zlého a zkaženého. Interpretace romantických autorů byla ovšem jiná. Většina si se slovem Satan spojovala individualistického hrdinu bojujícímu proti světovému zlořádu. Hazlitt si vytvořil svou vlastní interpretaci založenou na definici, že Satan/Napoleon je odvážná postava, která konfrontuje tehdejší řád a upravuje jej podle své vlastní skvělosti - ne ovšem založené na morálce. Dá se říci, že pro Hazlitta Napoleon i Satan reprezentují velký boj proti kulturnímu a politickému konzervatismu.⁹² Jinde zase označuje celé Napoleonské války jako prvotní konflikt dobra a zla. Podobné přirovnání používá i Walter Scott, který ovšem místo slova

---

⁹⁰ Munhall, Edgar: *Portraits of Napoleon*. In: *Franch Yale Studies* 26: *The Myth of Napoleon*, str. 3 – str. 27.

⁹¹ Citováno In: Robinson, Daniel: *William Worthsworth poem 's*. Londýn 2010, str.146.

⁹² Bainbridge, Simon: *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995, str.185 – str. 186.

satan používá slovo d'ábel. Southey zase popsal Waterloo jako obrovský konflikt, kdy „...nebe bylo uraženo a vzdorovalo Napoleonově zlovolnosti...“⁹³

Ve svých dílech Wordsworth často používá vzhledem k Napoleonovi přirovnání k dravému zvířeti. Dost často jde o orla nebo prostě šelmu. Často se objevuje v souvislosti se slovem „uchvátit.“ Například spojení „dravá šelma uchvátila svou kořist.“

Při pobytu na Svaté Heleně potom vidíme pokus Byrona o přirovnání k Prométheovi. Poprvé tak učinil v Době Bronzové. „*Ó matná Svatá Heleno, se svou temnou nocí – slyš, slyš Prométhea z jeho skály volat.*“⁹⁴ V Óde to Napoleon Buonaparte je zase verš „*ukradl oheň z nebe.*“ což je pravděpodobně další přirovnání Napoleona k Prométheovi. Prométheus nebyl jediný, ke komu Byron Napoleona přirovnal. Těžko by se vlastně hledala postava, ke které Byron Napoleona přirovnal. Ať už jde o Lucifera, což není v Byronově pojetí synonymum pro Satana, ale pro světlohoše. Dále se od něj Napoleon dočkal přirovnání k Alexandru Velikému, Hanibalovi, Sullovi.

Gordon Byron viděl podobnost s Napoleonem i sám v sobě. Začal dokonce po Napoleonově smrti v roce 1821 podepisoval jako Noel Byron. Jak sám vyjádřil svému příteli Leigh Huntovi. „*Bonaparte a já jsme jediné veřejně známé osoby, jejichž iniciály jsou stejné.*“⁹⁵

---

⁹³ Southey, Robert: *The poetical work of Robert Southey*. Londýn 1845, str. 17. Citovaný text se objevuje v básni: Básníková pouť k Waterloo.

⁹⁴ Citováno In: Clubbe, John: *Byron, Sully and power of portraiture*. Londýn 2005, str. 215.

⁹⁵ Citováno In: Hunt, Leigh: *Lord Byron and Some of His Contemporaries*. I.svazek. Londýn 1828, str. 125.

4. Obraz Napoleona v pamětech Britů ze Svaté Heleny

Napoleonovi britští současníci, sdílející s ním více či méně času při jeho exilu, měli více či méně často tendenci o tomto pobytu napsat paměti, ve kterých císaře hodnotili nebo jen popisovali společně strávené chvíle. Kapitán lodi Bellerophon Frederick Maitland (1777- 1839) se ve svých pamětech zaměřuje pouze na zhruba dvouměsíční úsek, kdy Napoleon přebýval na jeho lodi. Díky tomu je k dispozici podrobný popis hysterie, kterou Napoleonova přítomnost vyvolávala v britských přístavech.⁹⁶ V Maitlandovi se nám dostává také popis Napoleonovy snahy dostat se na anglický břeh. Maitland poukazuje na to, že Napoleon psal na jeho lodi prosebný dopis princovi regentovi, aby směl vstoupit na anglickou půdu.⁹⁷ Celkový dojem Maitlanda z Napoleona byl velmi kladný a také oceňoval jeho námořnické znalosti.⁹⁸ Později byl Maitland některými autory, zejména francouzskými, obviněn, že vlákal Napoleona na svou loď slibem, že mu bude umožněno dožít na anglické půdě.⁹⁹ Tomuto nařčení se kapitán bránil argumentem, že neměl oficiální instrukce k možnosti, že by se císař sám vzdal.

Dalším Britem, který vydal vzpomínky na Napoleona, byl admirál a krátce také guvernér ostrova George Cockburn (1772 -1853). Popisuje období mezi koncem roku 1815 – 1816. Cockburn hodnotí Napoleona poněkud střízlivěji a chladněji než Maitland. Oceňuje ho ovšem jako příjemného společníka, i když s pár neslušnými návyky.¹⁰⁰ Dále se Cockburn ve svých pamětech pozastavuje nad obdivem, jaký Napoleon vzbuzoval v jeho lodní posádce. Cockburn se ve svých pamětech zaměřuje také na prvních pár měsíců Napoleona na Svaté Heleně. Tehdy tam zastával pozici guvernéra.

---

⁹⁶ Maitland, Lewis Frederick: *Narrative of the Surrender of Buonaparte and his residence on board H.M.S Bellerophon, with a detail of the principal events that occurred in that ship between the 24th of May and the 8th of August 1815*. Londýn 1826, str. 33 – str. 36.

⁹⁷ Maitland, Lewis Frederick: *Narrative of the Surrender of Buonaparte and his residence on board H.M.S Bellerophon, with a detail of the principal events that occurred in that ship between the 24th of May and the 8th of August 1815*. Londýn 1826, str. 33 – str. 36.

⁹⁸ Maitland, Lewis Frederick: *Narrative of the Surrender of Buonaparte and his residence on board H.M.S Bellerophon, with a detail of the principal events that occurred in that ship between the 24th of May and the 8th of August 1815*. Londýn 1826, str. 33 – str. 36.

⁹⁹ Cordigly, David: *The Billy Ruffian: The Bellerophon and the Downfall of Napoleon*. Londýn 2004. Str. 254.

¹⁰⁰ Cockburn, George: *Buonaparte's voyage to St. Helena: Comprising the Diary of Rear Admiral Sir George Cockburn*. Boston 1833, str. 127.

První člověk, jehož kniha vzbudila v Anglii všeobecný poprask, byl irský protestant Barry Edward O'Meara (1786 – 1836), který vydal své memoáry ze Svaté Heleny. O'Meara vytvořil v té době v Anglii naprosto jedinečný pohled na císaře. Toho považuje za velkého člověka a naopak očerňuje Angličany. Napoleon je O'Mearou vykreslen jako citlivý lidumil.¹⁰¹ O'Mearova kritika se pak dotkla hlavně guvernéra Svaté Heleny Hudsona Loweho.

Nabízí se otázka do jaké míry je O'Meara objektivní a pravdivý. Musíme si uvědomit, že po několik let byl s Napoleonem v častém kontaktu a vznikla mezi nimi i nějaká forma přátelství. Kritika Loweho je také do značné míry ovlivněna tím, že Lowe byl člověkem, který stál za O'Mearovým koncem na Svaté Heleně.

Nesmíme také zapomenout na lékařovu národnost. Irsko - anglické vztahy byly od konce devatenáctého století velmi napjaté. Angličané totiž v roce 1800 vydali dokument Union Act, kterým vymazali irský parlament.¹⁰² Tomu předcházelo irské povstání, které bylo krvavě potlačeno. Tyto faktory musíme vzít v potaz při vnímání O'Mearovy práce a měření její historické hodnoty. Tak jako tak, jde o komerčně nejúspěšnější britské memoáry té doby, které se týkaly osoby Napoleona. V menším měřítku to předpokládal i Napoleon, který údajně řekl O'Mearovi. „....*Předpokládám, že když přijedete do Anglie a vydáte svou knihu, řeknete, že jste mě slyšel vyprávět mnoho věcí a že jste se mnou konverzoval. Vyděláte mnoho peněz a svět Vám bude ležet u nohou.....*“¹⁰³

V reakci na O'Mearu vydal své paměti guvernér ostrova sir Hudson Lowe(1769 – 1844). Tento muž post guvernéra zastával mezi léty 1816 – 1821. Po Napoleonově smrti a následných O'Mearových pamětech byla Loweho kariéra i reputace velmi ohrožena. Proto jsou také Loweho paměti víceméně obranou proti útokům O'Meary a francouzských autorů. Lowe hájí své počínání vůči císaři a jako argument používá povinnost plnit rozkazy z vyšších míst. Hrdě poukazuje, že při

---

¹⁰¹ O'Meara Barry, Edward: *Napoleon in exile*. Philadelphia 1822, str. 44.

¹⁰² Citováno In: Smith, W.H.C: *L'historiographie anglaise et Napoleon Ier*. Práce z roku 1969 dostupná online na http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/jds_0021-8103_1969_num_2_1_1198 (9.4.2014)

¹⁰³ Citováno In: Smith, W.H.C: *L'historiographie anglaise et Napoleon Ier*. Práce z roku 1969 dostupná online na http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/jds_0021-8103_1969_num_2_1_1198 (9.4.2014)

pohledu na umírajícího Napoleona mu „vše odpustil“¹⁰⁴. To ovšem v kontextu faktů působí neuvěřitelně a lehce zavání snahou alespoň lehce obměkčit své kritiky.

Naprosto unikátní pohled na Napoleona se objevuje v pamětech Betsy Balcombové(1802 – 1871). Ta popisuje období od konce roku 1815 až po rok 1818. Tato práce se od ostatních velmi liší. Nepopisuje totiž Napoleona jako císaře, popřípadě „metafyzickou bytost“, ale jako obyčejného člověka. Je logické, že čtrnáctiletá dívka neviděla primárně císaře, ale spíše zajímavého společníka. Toto svědectví je velmi cenné, vzhledem k tomu, že tato kniha je jediná svého druhu. Pobyt na strově slouží pouze jako kulisa, ale i zde najdeme zajímavé pasáže. Například tu, kdy autorka porovnává bývalého guvernéra Cockburna se současným Lowem je velmi zajímavá.¹⁰⁵ Knihou se táhne i změna pohledu autorky na osobu bývalého císaře. Z původního „požírače mladých holčiček“ se stal dobrý kamarád „Boney“¹⁰⁶. Je nutné ovšem podotknout, že práce vyšla až v polovině devatenáctého století, tedy několik desítek let po popisovaných událostech. Můžeme být tedy na pochybách, jestli jsou uvedené informace opravdu relevantní.

Při porovnání s pracemi zkoumaných autorů jde vidět, že i přes podobnou dataci děl jsou práce ze Svaté Heleny psány jiným způsobem a i postava Napoleona je v nich interpretována v drtivé většině kladně.

---

¹⁰⁴ Abell, Elizabeth Lucia: *Recollections of the Emperor Napoleon*. Londýn 1844, str. 47 – str. 49.

¹⁰⁵ Forsyth, William: *The Captivity of Napoleon at St. Helena from letters and journals of the late Lieut- Gen. Sir Hudson Lowe*. New York 1853, str. 386.

¹⁰⁶ Abell, Elizabeth Lucia: *Recollections of the Emperor Napoleon*. Londýn 1844, str. 112.

Závěr

Práce došla v mapování Napoleonova obrazu v britské romantické historiografii na svůj konec. Je načase si tedy shrnout k jakým závěrům ve svých dílech došli autoři ve sledovaném období. Britská vláda pomocí dobového tisku vytvořila během Napoleonských válek démonický obraz Bonaparta, jehož některé prvky v něm zůstaly až do dnešní doby. Denní tisk zasáhl také největší masu obyvatelstva. Pro ty méně vzdělané byl velmi snadno pochopitelný. S tiskem byla také nesnazší manipulace, co se jeho distribuce týká.

Vyjma Byrona, Hazlitta a Carlyla došlo u všech autorů, k více či méně dramatické změně v tom jak vnímali a vykreslovali Napoleona.

Walter Savage Landor prošel obdobím prvotního nadšení, které během pár let pomalu vystřídala deziluze z Napoleonovy politiky. Definitivně upouští od jeho kladného hodnocení už v roce 1803 po ztroskotání amienského míru. Ponechává mu ovšem ctnosti, které mu na začátku připsal. To znamená jedinečný talent. Bonaparta spíše lituje, než haní. Mrzí ho, že promrhal potenciál stát se velkým mužem dějin. A to všechno jen pro vlastní ambice.

Samuel Taylor Coleridge neprošel ani tak moc změnou jako spíš obdobím vnitřního váhání. Jeho prvotní interpretace Napoleona na veřejnosti byla ovšem kladná. Ovšem jen do chvíle, kdy Bonaparte začal směřovat zpět k monarchii. Nedá se ovšem říct, že ho ovlivnily jen Bonapartovy politické kroky. Tak, či onak jeho další interpretace Napoleona vyla velmi nepřátelská a korespondovala s interpretací, kterou vytvářely britské deníky.

Robert Southney byl také zpočátku Napoleonovi nakloněn. Stejně jako u Coleridge a Landor pocíťoval naději, že do čela Francie přišel konečně ten pravý člověk. Nesouhlasím s Bainbridgem v tom, že se Southney plně odklonil od revolučního myšlení až v roce 1810. Tato myšlenka nekoresponduje s faktem, že v roce 1809 začal Southney pracovat pro deník Quaterly. Jeho dopisy také odhalují, že Bonaparta vnímal negativně už minimálně od roku 1805. Dopis Landorovi dokonce naznačuje, že se tak dokonce možná stalo dříve.

William Wordsworth byl velkým příznivcem revolučních myšlenek. Zažil Francii v roce 1790 a ta ho naprosto uchvátila. Po Napoleonově uchopení moci čekal s interpretací až do prvních let devatenáctého století. Mezi lety 1802/1803 interpretuje Bonaparta jako obrovské zklamání když truchlí pro Bonaparta¹⁰⁷, netruchlí pro něj jako pro fyzickou osobu, ale pro ideály revoluce, které podle něj pošlapal. Napoleona až do konce života vidí jako uchvatitele. Uchvatitele myšlenek, těch čistých myšlenek Francouzské revoluce. V *Linkách* volá o sjednocení národa do společného boje proti nepříteli. Napoleon se mu stává osobním nepřitelem. Vidí v něm antikrista, všechno špatné co svět může nabídnout.

Gordon Byron vidí v Napoleonovi přesný opak. Hrdinu, který šíří myšlenky revoluce za hranice své země. Nejlepší ztělesnění individualismu. Největšího člověka, poloboha, Prométhea, Lucifera, Hanibala, Alexandra Velikého, Caesara a také sám sebe. Byron byl možná jedním z největších obdivovatelů Napoleona ve své době.

Walter Scott interpretuje Bonaparta zpočátku spíše kriticky, i když více než kritizuje jeho, oslavuje ve svých básních vlastní národ. Jeho devítisvazkové dílo vydané po Napoleonských válkách se už ovšem snaží být nestranné. Velká část je věnována příčinám Bonapartova pádu, které Scott v díle pojmenoval jako aroganci a egoismus. Napoleona však neuráží, neoznačuje za monstrum a snaží se nestranně hodnotit jeho skutky i osobnost. Scottovo dílo mělo velký komerční úspěch nejen v Británii, ale i v jiných částech Evropy.

William Hazlitt považuje Napoleona za tvůrce nového sociálního uspořádání. Jeho práce je absolutně nekritická. Používá na Napoleona vyobrazení Satana. Na toho ovšem používá svou vlastní interpretaci bojovníka proti sociálně/kulturnímu konzervatismu. Pro Hazlitta Napoleon představuje hlavně ideologii než člověka. Ideologie ničící zbytky starého feudálního systému. Absenci morálky nebere v potaz, protože dle jeho hodnocení byla dobová morálka špatná a Napoleon jen vytvořil novou, lepší.

Thomas Carlyle tvořil svou práci s delším časovým odstupem než výše jmenovaní autoři. Nedá se říct, že by na práci nějakého z nich přímo navazoval. Carlyle se metodologicky drží koncepce psaní, kterou před ním definoval Walter

---

¹⁰⁷ Sonet | *Grieved for Buonaparte*

Scott. Vypůjčil si však pár poznámek od dalších svých předchůdců.¹⁰⁸ Napoleona vnímá spíše kladně a považuje ho za velikána dějin.

Při srovnání zkoumaných autorů s autory píšicích o Napoleonovi na Svaté Heleně jsem došel k závěru, že autoři, kteří se s Napoleonem osobně setkali, zvolili v drtivé většině naprosto odlišný způsob jak interpretace osoby Napoleona, tak i jejich vlastního díla. Je ovšem třeba si uvědomit, že svou roli sehrál osobní kontakt a doba, kdy byly práce ze Svaté Heleny napsány.

Stránky této práce popsaly, jak u vybraných britských romantických autorů probíhala interpretace a vnímání Napoleona v období jeho života a několik dalších let po něm. Je třeba pochopit, že každý autor vnímal jak individuální proces je vnímání jednotlivé osoby. I když zkoumané autory dělilo jen málo let, každý přistupoval k interpretaci trochu jinak. Drtivá většina autorů, které můžeme považovat za Napoleonovy současníky také prošla vůči francouzskému císaři názorovou proměnou.

Rozhodně bych toto téma nepovažoval za vyčerpané. Nabízí se zkoumání interpretace jiných britských autorů. Například Shelleyho, Keatse, či Blakea. Dalším možným tématem by byla komparace například s francouzskými autory.

---

¹⁰⁸ Například Wordsworthův „*Loupeživý druh*“

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Abell, Elizabeth Lucia: *Recollections of the Emperor Napoleon*. Londýn 1844.

Byron, Gordon: *Ode to Napoleon Bonaparte*. Londýn 1814. str. 10.

Carlyle, Thomas: *Dějiny Francouzské revoluce III*. Praha 1923. str. 297.

Carlyle, Thomas: *Heroes, Hero – Workship and Heroic in history*. New York 1841, str. 246.

Cockburn, George: *Buonaparte's voyage to St.Helena: Comprising the Diary of Rear Admiral Sir George Cockburn*. Boston 1833.

Curry, Kenneth(ed): *New letters of Robert Southey*. New York 1965. str. 185.

de Selincourt, Ernest(ed.): *The letters of William and Dorothy Wordsworth:The middle years*. Oxford 1969.

Erdman, David (ed): *The Collected Works of Samuel Taylor Coleridge: Essays of his time*. Londýn 1978.

Forsyth, William: *The Captivity of Napoleon at St. Helena from letters and journals of the late Lieut- Gen. Sir Hudson Lowe*. New York 1853.

Grierson, H.J(ed): *The letters of sir Walter Scott*. Londýn 1832.

Grigs, Earl Leslie(ed) : *Colected letters of Samuel Taylor Coleridge*. Londýn 1956.

Hazlitt, William: *The complete work of William Hazlitt*. Londýn 1830.

Hunt, Leigh: *Lord Byron and Some of His Contemporaries*. I.svazek. Londýn 1828, str. 125.

Maitland, Lewis Frederick: *Narrative of the Surrender of Buonaparte and his residence on board H.M.S Bellerphon, with a detail of the principal events that occured in that ship between the 24th of May and the 8th of August 1815*. Londýn 1826.

O'Meara, Barry Edward: *Napoleon in exile*. Philladelphia 1822.

Scott, Walter: *The Vision of Don Roderick*. Londýn 1811.

Southey, Robert: *The poetical work of Robert Southey*. Londýn 1845.

Wheeler, Stephen(ed): Walter Savage Landor: *The poetical works of Walter Savage Landor*. Oxford 1937.

Wordsworth, Johnatan – Gill, Stephen(ed): *The Prelude 1805*. Londýn 1979.

Wordsworth, William: *Thanksgiving Ode*. Londýn 1816.

Literatura

Ashton, John: *English Caricature and Satire on Napoleon*. Londýn 1888.

Bainbridge, Simon : *Napoleon and English Romanticism*. Cambridge 1995.

Barlee, Ellen: *Live of the Prince imperial of France*. Londýn 1880.

Clubbe, John: *Byron, Sully and power of portraiture*. Londýn 2005.

Cordigly, David: *The Billy Ruffian: The Bellerophon and the Downfall of Napoleon*. Londýn 2004.

Ellis, Geoffrey: *Napoleon*. Praha 2001.

Johnson, Paul: *Dějiny anglického národa*. Praha 2002.

Johnson, Paul: *Napoleon*. Praha 2003.

Purkis, Arthur John: *A preface to Wordsworth*. Londýn 1986.

Semmel, Stuart: *Napoleon and the British*. Londýn 2004.

Ostatní

Hanuš, Jiří: *Umění číst Thomase Carlyla*. In: Hanuš, Jiří – Vlček, Radomír (ed.): *Interpretace Francouzské revoluce*. Brno 2004.

Harvey, Arnold: *Napoleon – the Myth*. In: *History today* 48/1998.

Hicks, Peter: Citováno z rozhovoru Českého rozhlasu s Peterem Hicksem v pořadu Historie Plus, dostupné online na http://www.rozhlas.cz/plus/historie/_zprava/napoleon-v-promenach-staleti-a-nazoru--1336356 (10.4.2014)

Munhall, Edgar: *Portraits of Napoleon*. In: *Franch Yale Studies* 26: *The Myth of Napoleon*.

Smith, W.H.C: *L'historiographie anglaise et Napoleon Ier.* Práce z roku 1969
dostupné online na http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/jds_0021-8103_1969_num_2_1_1198 (26.4.2014)

Shrnutí   recenzí   dostupné   online   na
<http://www.walterscott.lib.ed.ac.uk/work/prose/napoleon.html> (26.4.2014)

Resume

Working Napoleon in British historiography of the 19th and 20th centuries is focused only on the first half of the nineteenth century. In my work I try to investigate eight different authors their view of Napoleon Bonaparte during the first fifty years of the nineteenth century. The aim is to analyze the available sources and literature. The work is focused on the perception of Napoleon Bonaparte eyes of British authors.